

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Божук Антон Олександрович

УДК 821.161.2 – 2.09 Васильченко

ПОЕТИКА ДРАМАТУРГІЇ СТЕПАНА ВАСИЛЬЧЕНКА

10.01.01 – українська література

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент
Бикова Тетяна Валеріївна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
доцент кафедри української літератури.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Горболіс Лариса Михайлівна,
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка,
завідувач кафедри української літератури;

кандидат філологічних наук
Шевель Тамара Олександрівна,
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця,
старший викладач кафедри україністики.

Захист відбудеться «27» вересня 2016 року о 12 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.22 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9, ауд. 232.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий «26» серпня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. Д. Осьмак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В українській літературі перехідний період між XIX і XX ст. характеризується не лише синтезом мистецького досвіду європейських народів, а й становленням ще не існуючих до того часу літературних орієнтирів і впровадженням їх у реальність. Українські письменники цієї доби прагнули до об'єктивного відображення у творах особливостей національного характеру й етнографічної атрибутики. Серед них був і Степан Васильченко, відомий українському читачеві як прозаїк, драматург, літературний критик і перекладач. Його поетологічна система драматургії формувалася в переломний для української літератури і театру період, коли змінювалося розуміння ролі театру, з'являлися нові теми та естетичні концепції, які зумовлювали значною мірою своєрідність жанрово-композиційних форм та образної палітри драматичного твору.

Більшість творів Степана Васильченка повернулася із забуття, проте вони й досі залишаються належно не поцінованими та недостатньо дослідженими. Критики минулого століття, оперуючи переважно шаблонними методами, з огляду на класову позицію, були недостатньо об'єктивними в оцінці творчості Степана Васильченка через презентацію «народницького» напрямку в українській літературі. Лише наприкінці XX ст. з'явилася можливість без ідейно-політичної заангажованості трактувати літературний доробок Степана Васильченка, який належав до авторів, що творили у складний період протистояння «елітарних» і «народницьких» мистецьких течій. Адже його творчість гідна стати предметом ґрунтовного літературознавчого дослідження.

Своєрідність художньої творчості Степана Васильченка загалом, і драматургії зокрема, як і його індивідуальність, досі ще не розкрита вповні. Письменник мав індивідуальне творче кредо, яке послідовно здійснював, – дати селянам, із якими його споріднювало походження, життєрадісну й вишукану художню літературу, спрямовану на пошук власної ідентичності і збереження української ментальності. На його думку, українська література мала йти шляхом розвитку саме кращих традицій народної творчості.

Степан Васильченко намагався орієнтувати творчий доробок, зокрема драматургічний, переважно на багатомільйонного сільського читача. Цей крок був виправданим потребою вирішення проблеми національної самосвідомості народу, підняття його загальноосвітнього й культурного рівня та духовності. Твори письменника, в яких порушені глибокі філософські морально-етичні проблеми, об'єднує, крім конкретно-національного першоелементу, авторська гармонійність світовідчуття, якою щедро наділялись і читачі.

Усе вищезазначене, як і очевидна необхідність модернізації досліджень творчості спадщини Степана Васильченка, визначило **актуальність** комплексного дослідження поезики його драматургії, необхідність з'ясування

еволюції естетичної свідомості драматурга, визначення місця драматичної спадщини Степана Васильченка в українській літературі перших десятиліть ХХ ст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано на кафедрі української літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Проблематика дисертації становить складову частину планової теми кафедри «Шляхи розвитку української літератури XVII – ХХ століть». Тему дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 30 грудня 2015 р.) та на засіданні Бюро Наукової ради НАН України з проблеми «Класична спадщина та сучасна художня література» (протокол № 4 від 6 грудня 2011 р.).

Мета дисертації – з'ясувати особливості поетики драматичних творів Степана Васильченка в контексті сучасних йому літературних тенденцій.

Визначена мета включає вирішення таких **завдань**:

- визначити характер художньої цілісності драматургії письменника;
- простежити вплив мистецьких тенденцій межі ХІХ – ХХ ст. на творчу еволюцію драматурга в контексті його художнього світогляду;
- охарактеризувати принципи стилістичного синтезу в драматичних творах Степана Васильченка;
- дослідити композиційно-сюжетні та характерокреаційні риси поетики творчості драматурга;
- проаналізувати специфіку архетипних проєкцій у п'єсах на рівні сюжетно-композиційної та хронотопної організації;
- охарактеризувати способи міфологізації та ідеалізації минулого, а також методику побудови картини твору в сатиричному й алегоричному аспектах;
- з'ясувати місце драматичної спадщини Степана Васильченка в українській літературі перших десятиліть ХХ ст.

Об'єкт дослідження – драматична творчість Степана Васильченка («До світла», «Зіля королевич», «Кармелюк», «Куди вітер віє», «Листопад», «На перші гулі», «Недоросток», «Чарівниця» та ін.).

Предмет дослідження – поетологічні модифікації драматургії Степана Васильченка, естетична та принципи моделювання художнього світу драматичних творів письменника.

Методи дослідження були обрані з огляду на особливості порушеної в роботі наукової проблематики. Основу комплексного підходу до характеристики цілісного уявлення про поетику драматургії Степана Васильченка складають принципи герменевтичного методу. Біографічний і описовий методи актуалізують досвід Степана Васильченка у моделюванні

власної картини світу та образотворення. Порівняльно-історичний та культурно-історичний методи застосовано з метою аналізу творчості драматурга у контексті літературного процесу перших десятиліть ХХ ст. Структурно-типологічний метод сприяв виокремленню домінантних рис поетики драматургії Степана Васильченка. Також у дослідженні було застосовано цілісний аналіз художнього тексту.

Теоретико-методологічна база дисертації. Наукове підґрунтя роботи становлять літературознавчі й культурологічні праці українських і зарубіжних учених, зокрема фундаментальні роботи дослідників теорії та історії драми, філософів та культурологів Д. Антоновича, О. Білецького, М. Грудницької, О. Забужко, В. Курашової, Я. Мамонтова, Л. Мороз, З. Нестер, П. Паві, В. Халізева, Н. Шумило, А. Шопенгауера тощо.

Концептуальний аналіз жанрового розмаїття п'єс, ідейно-стильових пошуків драматургів ХХ ст. у художньому збагаченні драми представлений працями вітчизняних та зарубіжних науковців Д. Антоновича, Е. Бентлі, Н. Берковського, Т. Бикової, М. Вороного, Л. Горболіс, М. Гринишиної, Г. Ібсена, М. Корпанюка, Н. Кузякіної, М. Кургінян, Я. Мамонтова, Л. Мороз, В. Погребенника, Г. Семенюка, Т. Свербілової, О. Турган, С. Хороба, С. Чорнія, Т. Шевель, Й. Шевченка, Я. Шлапака, Б. Шоу, Я. Януша та ін. У дисертації використано досягнення дослідників поетики літературної творчості Степана Васильченка Б. Деркача, Р. Дуба, М. Грудницької, В. Костюченка, В. Курашової, В. Олійника, А. Шамрая, В. Шевчука, Ф. Якубовського та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим спеціальним комплексним дослідженням особливостей поетики драматургії Степана Васильченка. До наукового обігу залучено недосліджені матеріали Архіву відділу рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (драматичні твори «Листопад» і «Кармелюк» (у трьох редакціях)).

У роботі вперше визначено основні етапи еволюції жанрової своєрідності драматургії письменника, простежено взаємодію його художніх пошуків із розвитком сучасних йому літературних тенденцій, розкрито основні риси індивідуального художнього стилю Степана Васильченка-драматурга, що дало змогу осмислити цілісність творчої індивідуальності автора. Удосконалено питання співвідношення у драматичних творах письменника художнього вимислу з фольклорними та історичними джерелами.

Практичне значення отриманих результатів. Результати наукового дослідження можуть бути використані під час викладання курсів історії української літератури перших десятиріч ХХ ст., історії драми та театру, спецкурсів і спецсеминарів на філологічних факультетах класичних і педагогічних університетів, при написанні пошукових (дипломних) робіт із

проблем драматургії, у підготовці посібників із теорії літератури та історії новітньої української літератури, а також для подальших наукових студій української драматургії.

Особистий внесок здобувача полягає в систематизації широкого фактичного матеріалу, його осмисленні у світлі нових методологічних теорій, в інтерпретації творів драматурга, які ще не стали об'єктом спеціальних студій та їх оновленої поетики.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертації викладено та обговорено на засіданнях кафедри української літератури НПУ імені М.П. Драгоманова, а також на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях і семінарах, зокрема на: Міжнародній науковій конференції «Крихти буття: література і практики повсякдення» (Бердянськ, 2011); Міжнародній науковій конференції «Міжкультурний діалог слов'янських спільнот Центральної і Східної Європи» (Київ, 2012); Міжнародній науковій конференції «“Що водить сонце й зорні стелі”: Поетика любові в художній літературі» (Бердянськ, 2012); Міжнародній науково-практичній конференції «П'єса Лесі Українки “Оргія” та проблеми новітньої драми і театру» (Сімферополь – Ялта, 2012); Міжнародній науковій конференції «Творчість Лесі Українки та Михайла Коцюбинського в контексті драматизації та театралізації художніх тенденцій новітньої доби» (Сімферополь – Ялта, 2013); VIII Всеукраїнській науково-методичній конференції «Творчість Т. Г. Шевченка в житті сучасної молоді» (Сімферополь, 2011); Всеукраїнській науковій конференції «Леся Українка і контексти» (Ялта, 2011); IV Всеукраїнській (VII Всекримській) науковій конференції молодих вчених «Молода наука – 2011», присвяченій 197-й річниці з дня народження Т. Г. Шевченка (Сімферополь, 2011); Всеукраїнській науковій конференції «Літературний процес: структурно-семіотичні площини» (Київ, 2012); Всеукраїнській науковій конференції «Література в контексті культурних студій» (Миколаїв, 2012); IX Всеукраїнській науково-методичній конференції «Спадкоємці великого Кобзаря в українській літературі ХХ-ХХІ століття: викладання, виховання, літературні шляхи» (Сімферополь, 2012); Всеукраїнській науковій конференції «Література та історія» (Запоріжжя, 2012); Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Література на пограниччі. Амбівалентність, гібридність, долання кордонів» (Львів, 2012); Міжвишівській науковій конференції «Функціонування літератури в культурному контексті епохи (ХІІ Шрейдерівські читання)» (Дніпропетровськ, 2013); науково-теоретичній конференції «Поліфонія української літератури» (Житомир, 2013); Міжвишівській науково-методичній конференції «Творчість Т. Г. Шевченка і виховання студентської молоді», присвяченій 197-й річниці з дня народження поета (Сімферополь, 2011); VIII науковому семінарі «Роль визначних

особистостей – митців, діячів науки та культури, у процесі формування національної самосвідомості наприкінці XIX – початку XX ст. (До дня народження М. П. Старицького)» (Київ, 2012); наукових конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і студентів Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського (Сімферополь, 2011 – 2013); звітно-науковій конференції викладачів, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за підсумками наукових досліджень 2015 року «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (Київ, 2016).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено у 14 статтях, 10 з яких розміщено у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому виданні, 3 – додаткові публікації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 189 сторінок, основний текст – 166 сторінок. Список використаних джерел охоплює 263 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, з'ясовано стан її опрацьованості, зв'язок із науковими планами, програмами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, окреслено теоретико-методологічну базу роботи, подано інформацію про наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, їх апробацію, особистий внесок здобувача, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Ідейно-естетичне переосмислення жанрів української драматургії межі XIX – XX ст. у творчості Степана Васильченка»** осмислено теоретичні основи дослідження. Акцентується увага на тому, що з точки зору стильової домінанти драматичні твори Степана Васильченка неможливо однозначно зарахувати до того чи іншого літературного напрямку (реалізм, символізм, романтизм та ін.), оскільки драматург послідовно стверджував засобами поетизації самотність українського національного характеру з метою пробудження народної самосвідомості. Поетика драматургії Степана Васильченка прикметна взаємонакладанням рис імпресіонізму, символізму та експресіонізму в контексті спроб продовження «золотого віку» українського театру поч. XX ст. Автор органічно поєднав народну мораль з естетикою психологічного імпресіонізму, якій притаманний м'який та ліричний образний малюнок, майстерна неускладненість композиційної побудови.

У першому підрозділі **1.1. «Рецепція драматичної творчості Степана Васильченка у літературознавчому дискурсі доби»** зазначено, що цілісне осмислення й систематизація драматургії Степана Васильченка має відбуватися з огляду на тогочасні літературні тенденції, які передбачали погляд на драматургію як пошук певної синтетичної форми.

Творчий шлях Степана Васильченка-драматурга припав на період, у якому актуалізуються проблеми обрання митцем об'єктів зображення, співвіднесення етичних і естетичних аспектів творчості, стійкості літературних традицій або схильності до сприйняття іншого художнього досвіду. Зважаючи на це, драматична творчість митця, увібравши в себе традиції української класичної літератури XIX ст., визначилась як принципово нове художнє явище. Цілком зрозуміло, що своєрідність драматурга передбачала спільні з сучасниками ідейні прагнення, які відчувалися насамперед у художніх принципах їхньої творчості, продиктованих загальними процесами тогочасного культурно-історичного розвитку. Живучи інтересами народу, письменник взаємодіяв із літературною творчістю Т. Шевченка, М. Гоголя, І. Нечуя-Левицького, М. Кропивницького, а також В. Винниченка, Я. Мамонтова, Л. Старицької-Черняхівської, С. Черкасенка та ін. у художніх пошуках, які виходили за літературні межі у загальнокультурний простір, на якому формувалася нова національна ідентичність. Концепція народності Степана Васильченка, реалізована у драматургії, не передбачала примітивізму та спрощення, орієнтувалася на досягнення новітньої літературної техніки, прагнення оживлення мови.

Автор у послідовній реалізації персональної мистецької програми послуговувався варіативними можливостями різних художніх стилів заради повнішого відображення зовнішнього світу крізь призму індивідуальної психології людини. З одного боку, творчість Степана Васильченка позначена новаторськими пошуками, що полягали у віднайденні нових форм стимулювання співвітчизників до самопізнання через драматургію, з іншого – закріпленням і увиразненням важливих традицій XIX ст. в умовах «неможливості» відтворення їхніх моделей. У драматичному доробку автора органічно поєднуються впливи української народно-поетичної творчості та західноєвропейської літератури, зокрема письменників Е. Золя, Ф. Ніцше, А.-Ю. Стріндберга, К. Гамсуна, А. Шніцлера та ін. Композиційна структура, попри фрагментарність, об'єднана в одне ціле настроєвим мотивом.

Творчий шлях Степана Васильченка припадає на період, у якому актуалізуються проблеми обрання митцем об'єктів зображення, співвіднесення етичних і естетичних аспектів творчості, стійкості літературних традицій або схильності до сприйняття чужого художнього досвіду. Незважаючи на звичайність, сюжети його творів зацікавлюють завдяки неабиякому

артистичному смакові автора та його художнім почуттям. Ліричний компонент творів Степана Васильченка, заснований на елементах народної поезії дає можливість говорити про новаторський пафос автора і його увагу до традицій.

У підрозділі **1.2. «Світоглядні переконання Степана Васильченка-драматурга крізь взаємодію традицій і новаторства»** визначено вплив мистецьких тенденцій поч. ХХ ст. на художні пошуки Степана Васильченка. У цей час поряд із розробкою жанру соціально-психологічної драми виник її різновид - драма політична, до створення якої письменник активно залучився, доповнивши її сатиричним компонентом («Куди вітер віє»). Саме тому драматичний доробок автора органічно вписався в літературний процес 1900 – 1918 рр. Сучасне прочитання творів Степана Васильченка зумовлене передусім необхідністю системно осмислити у межах новітнього методологічного інструментарію мистецькі пошуки драматурга, прагненням досягнути творчу індивідуальність митця в різних аспектах і сприйняттям літературного процесу перших десятиліть ХХ ст. як самостійного, якісно нового еволюційного етапу.

Окрім соціальної, політичної, історичної світоглядної складової, Степан Васильченко розглядав Україну і крізь призму релігійного світогляду. У творах автора («Чарівниця», «Кармелюк») релігійний концепт функціонує паралельно, а часом і в тісній взаємодії з екзистенційним, коли осмислення людського буття підкріплюється вірою в Бога та надією на його милосердя. Характери дійових осіб автор розкрив через їх ставлення до буття, навколишнього світу. Чимало уваги Степан Васильченко приділив проблемам моралі та духовності, зокрема сфері сакрального, розглядаючи її крізь призму не суто релігійного, а й антропологічного пізнання світу («Чарівниця»).

Степан Васильченко, не схвалюючи підміну моралі новітньою естетикою, тривалий час свідомо опонував молодій генерації українських письменників початку ХХ ст. (зокрема уїдливо висміював літературний масовізм «плужан»), прагнув застерегти їх від втрати зв'язку з усталеною національною традицією, і, як наслідок, із читацькою громадськістю. Однак, на відміну від молодих письменників, для самого Степана Васильченка проблема традицій і новаторства не була надто гострою, оскільки він перманентно культивував модерну форму, про що свідчать його імпресіоністські та неореалістичні твори («Чарівниця», «На перші гулі», «До світла», «Кармелюк»). Виходячи з кращих традицій української класичної літератури середини ХІХ ст., Степан Васильченко використовував і творчі надбання сучасників – В. Винниченка, О. Кобилянської, М. Коцюбинського та В. Стефаника, що позначилося на поглибленні психологізму творів.

Зазначено, що у 20-х рр. ХХ ст. для Степана Васильченка актуальною стає проблема, яка постала перед українською літературою взагалі – вибору шляху розвитку: «народницького» чи «європейського». Ці вектори й донині

розглядаються як різнобіжні. Проте, вважаємо, доцільніше було б віднайти точку їхнього перетину, від якої мав би початися відлік шляху органічного розвитку літературного процесу, зумовленого тогочасним соціально-політичним становищем. Адже для українських реалій 20-х рр. ХХ ст. характерні були постійні зміни державного ладу в умовах соціальних процесів 1917–1921 рр. До цього ж колоніальне становище українського народу в умовах відсутності державності зумовлювало відповідну політизацію діяльності багатьох представників української інтелігенції, яка працювала в гуманітарній галузі, та фактично спричинило надмірну ідеологізацію духовного життя України. За таких умов відбулася кореляція й культурного процесу, який у силу об'єктивних обставин мав наповнитися національною ідеєю.

У другому розділі **«Синтез стилів та творче співвідношення художнього вимислу з джерелами у драматичних творах Степана Васильченка»** досліджено проблематику, ідейно-стильові домінанти драматургії автора у контексті сучасної йому епохи, вихід за чинні жанрові межі, що є виразною ознакою творчої еволюції, а також формування персонального бачення національного міфу через змалювання громадської організації життя.

У підрозділі **2.1. «Еволюціонування драматурга: від шевченківських впливів та ідеалізації минулого до авторської інтерпретації сучасності»** розкрито динаміку та особливості індивідуального стилю Степана Васильченка в контексті розвитку української драматургії та літературного процесу перших десятиліть ХХ ст. (п'єси «Земля», «Казка старого млина», «Про що тирса шелестіла...», «Страшна помста», «Чорна Рада» Спиридона Черкасенка, «Веселий хам», «Коли народ визволяється» «Гетьманщина» Якова Мамонтова, «Гетьман Петро Дорошенко», «Розбійник Кармелюк», «Іван Мазепа» Людмили Старицької-Черняхівської, «Брехня» і «Між двох сил» Володимира Винниченка та ін.).

Драматичний доробок Степана Васильченка є результатом параболічного переходу від розбудови неоромантичного міфу, який ідеалізує минувшину, до сатиричної інтерпретації історичних подій. Автор піддавався впливам літературних попередників, зокрема українських письменників ХІХ – поч. ХХ ст. (Т. Шевченко, М. Гоголь, П. Куліш, І. Нечуй-Левицький, М. Кропивницький, М. Старицький, І. Карпенко-Карий, І. Франко, Леся Українка та ін.): його орієнтація як драматурга на театр корифеїв була зумовлена театральними дискусіями про традиційний, тобто народний театр.

У драматичних творах Степан Васильченко прагнув гармонії з часопросторовим континуумом української народної культури, опрацьовував не лише досвід творчого сприйняття попередниками української міфології та міфопоетики, а й історичні та фольклорні джерела. Переосмислюючи

традиційну культуру українського народу, драматург за допомогою авторського інструментарію з засад індивідуального сприйняття вибудовував картину світу в мініатюрі на основі творчого сприйняття української міфології та міфопоетики («Кармелюк», «Недоросток»). Напрацьована Степаном Васильченком авторська художня система сприяє поступовому переходу від ліричної поетизації давноминулого до сатиричного викриття соціальних вад та об'єктивного сприйняття реальності, що пояснюється сучасними драматургові соціополітичними змінами.

Досліджено, що Степан Васильченко виявляв інтерес до проблем української літератури, прокладаючи сюжетні лінії між різними полюсами бінарних опозицій на кшталт «індивідуалізм – громадськість», «етика – антиетика», «життя – смерть» тощо. У творчому доробку митця спостерігається критичне переосмислення ідеалізованої козацької минувшини, яка є конструктором одного з українських міфів, що апелюють до глибинних почуттів особи і народу. Драматургові притаманна манера письма, насичена емоційністю та ліризмом. Його творчий доробок є продуктом індивідуального конструювання національної картини, з апелюванням до народнопоетичних джерел.

У підрозділі 2.2. «Чарівниця»: фольклорно-міфологічне тло екзистенційної проблематики» доведено, що, починаючи з першого драматичного твору, художня система Степана Васильченка базується на сприйнятті фольклору як органічної частини творчого мислення. Народні елементи митець пропускав крізь призму своєї творчої особистості; фольклор завжди був для нього свідченням багатства душі нації, краси і величі народного духу, романтизації козацького минулого, джерелом пізнання і відтворення дійсності, невичерпним арсеналом літературної діяльності.

Ранні творчі експерименти автора в жанрі драматургії тяжіють до мелодраматизму в дусі театру корифеїв, зокрема І. Карпенка-Карого, «романтики жаху», елементом якої є загибель героїв. Розв'язка «Чарівниці» є традиційною для драматичного сюжету: зло карається ще більшим злом. Незважаючи на те, що українські класичні п'єси з народного життя загалом мають романтичне забарвлення, «Чарівниця» замість канонічного для такої мелодрами щасливого фіналу, коли автор відкриває «грішному» протагоністові шлях до розкаяння і спасіння, має трагічний фінал, що можна пояснити світовими романтичними тенденціями.

П'єса «Чарівниця» містить декілька конфліктів замість єдиного, який надавав би твору більш монолітної композиційної цілісності. Конфліктні ситуації протягом твору виникають унаслідок протистояння неприкаяної самотності козацькому братерству та громадсько-патріархальному ладові (Сербин сам протистоїть Олексі та його побратимам, Івану та Парасці

Кардашам і всій громаді села загалом), згубної самовтрати – родовій взаємодопомозі (Мар'яна – її матір і дядько), переступу законів – суспільно-родовому правосуддю (Мар'яна – Корж, Люлька та інші старі козаки). Конфлікти, які від початку видаються малозначущими через свою локальність, переростають у змагання двох світоглядів на рівні «свідоме проти несвідомого». Зумовлений неординарністю характерів дійових осіб драматичний конфлікт «Чарівниці» має соціальне підґрунтя, проте його зміст полягає в компетенції загальнолюдської морально-етичної сфери.

Складний сюжет п'єси, побудованої на глибокому психологізмі гостроти зіткнень суперечливих людських почуттів, розвивається надзвичайно швидко й напружено – все відбувається динамічно, герої швидко приймають рішення, які визначають їхню долю. Це зумовлене спрямованістю драматизму п'єси не стільки на передачу подій, скільки на сильний психологічний ефект – емоційне потрясіння, глибоке душевне переживання, що задля підсилення ліричного струменя згодом використовується з сугестивною силою. Авторська присутність у творі фактично знівельована. Перед глядачем постає цілком самостійний мікросвіт, життєдіяльність якого здатна функціонувати за власною інерцією. Відчутний вплив письменника лише в розподілі часових меж п'єси, коли перебіг подій кожного акту рухається «від» і «до» за чітко окресленою траєкторією.

У підрозділі **2.3. «Сакралізація постаті й чину народного героя у драмі «Кармелюк»** проаналізовано процес відходу драматурга від романтичної ідеалізації минувшини на користь психоаналізу основних персонажів.

Доведено, що творчість Степана Васильченка перших десятиліть ХХ ст. зазнала впливу українського екзистенціалізму, який має близьку до західної, але самостійну й оригінальну філософську концепцію, що ґрунтується на особливих ментальних рисах українського народу, пов'язаних із релігійним світоглядом. У творах автора релігійний концепт функціонує у тісній взаємодії з екзистенційним, коли осмислення людського буття підкріплюється вірою в Бога та надією на його милосердя. Розкриваючи багатовимірну проблему екзистенційної сутності людини, Степан Васильченко-драматург зосередив свою увагу насамперед на цінності феномену життя.

П'єсу «Кармелюк», яка має три редакції, створено з позиції трагізму, ініційованого внутрішніми психологічними конфліктами дійових осіб, а також протиставленням громадського та індивідуального буття в жахливих умовах національного і соціального гноблення. Художньо моделюючи сюжет, драматург виконав вимоги до рівнів співвіднесення історії, правди і вимислу, ступеня перехрещення минулого і сучасного в історичному творі, добору історичних епох та постатей.

Автор поступово вводить читача у внутрішній світ героя-протагоніста, розкриває його багатогранну натуру з чеснотами й вадами, слабкими й сильними сторонами вдачі, показує не ідеалізованого героя, а світогляд звичайного чоловіка у тілі героїчного повстанця. Провідний персонаж зображений безпосередньо в дії, вчинках, філософських міркуваннях, промовах, у яких лунає протест проти національної та соціальної кривди, зневаження людської гідності.

Враховано, що сакралізований фольклорний та літературний образ Кармелюка не надто відрізнявся від реального зображення і виступає антитезою до мелодраматичних лиходіїв, які чинять зло іншим задля вигоди. Він створений під впливом європейських творів, провідні ролі в яких відігравали «благородні злочинці» («Робін Гуд — Король розбійників» О. Дюма-батька, «Жакерія» П. Меріме, «Розбійники» Ф. Шиллера тощо). У творі Степана Васильченка «добрий розбійник» Кармелюк також живе за законами й настановами християнської моралі, стає виразником морального імперативу й мірилом правильності обраного шляху.

Драматург подав художньо оформлену інтерпретацію героїчного і трагічного минулого нашого народу, користувався багатим архівним та етнографічним матеріалом. Він спромігся, реалізуючи весь потенціал авторської фантазії, створити органічно вписану в історію України ХІХ ст. власну версію долі героя-лицаря, який мав би стати прикладом самопожертви і героїзму в ім'я народного майбутнього.

Безпосередньо твір становить собою результат довготривалої авторської праці над історичним матеріалом, художнє засвоєння якого було неоднорідним і тривалим. Це свідчить про складні шляхи пошуку митцем історичної правди та розвиток його поглядів на конкретну історичну постать. Драма «Кармелюк» Степана Васильченка побудована на романтичній поетиці, традиційними елементами якої є релігія, мораль і патріотизм: вони, як і авторське проповідування любові, добра, жертвності та всепрощення, дають підстави охарактеризувати твір як романтичну мелодраму з релігійним забарвленням.

У підрозділі **2.4. «Моделювання ідеального образу української нації через дихотомію «сила – слабкість» у п'єсі «Недоросток»** зазначено, що одним із складових конфліктів п'єси Степана Васильченка «Недоросток» є психоаналіз «невідбутої жінки на тлі нереалізованого національного буття» (Н. Зборовська). У п'єсі розкрито проблему національної трагедії – руйнування української родини як мініатюри роду внаслідок занепаду народної моралі. П'єса наслідує традиції «нової драми», однією з проблем якої є сміливо заявлене намагання впровадження суспільної реабілітації жінки, полеміка з суспільними поглядами на родинне призначення жінки, при цьому вона вирізняється духовно-емоційним спектром життя і динамікою дії над

чоловіком. Драматург за допомогою виведення персоніфікованого образу України-жінки прагнув подолати комплекс меншовартості своїх сучасників і вказати їм гідний шлях у майбутнє.

У підрозділі **2.5. «Єврейська тема у драматургії Степана Васильченка»** з'ясовано місце «єврейського питання» у творчому доробку драматурга. Він належав до тих культурних діячів, публіцистів і літераторів, які доводили до громадської свідомості, що євреї мають спільні проблеми з українцями.

Драматичні твори Степана Васильченка, в яких порушено єврейська проблематика («До світла», «Зіля королевич», «Кармелюк»), можна зарахувати до тієї частини української літератури, в якій спостерігається перехід від недружнього зображення євреїв як «визискувачів» до гуманістичних тонів і сентиментального співчуття євреям. Загалом українська література ХХ ст. позначається філософізмом широкого діапазону, еволюціонуванням у бік гуманістично-лояльного ставлення до євреїв, вкоріненням несприйняття антисемітизму і, як наслідок, спробами українсько-єврейського діалогу, передусім літературного. Степан Васильченко належить до літераторів-миротворців, що апелювали до людських почуттів, чуттєво й емоційно вибудовуючи діалоги на різності культур і уникаючи при цьому антагонізму. П'єси автора пройняті співчуттям до євреїв як багатостраждальних людей, є моральним відгуком на єврейські погроми того часу, відображають один із аспектів соціальної проблематики на тлі загострення міжнаціональних стосунків.

У третьому розділі **«Характерокреаційні пропозиції драматургії Степана Васильченка»** сфокусовано увагу на синкретизмі образотворення автора, що полягає у поєднанні елементів психологічної характеристики з фольклорними прийомами та романтичною пафосністю мовлення. Це дало змогу охарактеризувати внутрішній світ дійових осіб соціально-побутових п'єс «На перші гулі», «Недоросток», «Чарівниця» та ін. із позиції автора-інтелігента. Вдаючись до змалювання дійсності у протиставленні буденності та вимріяного казкового світу, драматург залишив героїв наодинці, даючи їм змогу згадати щось переважно хороше чи помріяти про це. У таких епізодах дія уповільнюється, стає більш статичною, водночас емоційною. Як наслідок, зображення персонажів набуває локальної конкретності та визначеності, а твір безпосередньо стає життєвішим, а це й становить особливість структуротворчої та характерологічної реалізації драматургії Степана Васильченка.

На ідейно-художньому оздобленні сюжетики, підказаної драматургові життям, найбільш виразно позначилася поетика літературного фольклоризму. Уснопоетична основа художньої мови відобразилась не лише на національному та локальному колоритах творів Степана Васильченка, а й на його мистецькій

особистості. Як обізнаний поціновувач української народної словесності драматург вплітає в художню канву п'єс паремії, щоб якнайкраще відтворити етнокультурне середовище. Вони стали вагомим та розмаїтим ідейно-естетичним компонентом його п'єс, а фольклорний мотив у драматургії митця були імпульсами для розгортання сюжету, визначали своєрідність композиції, упроваджували і модифікували ідейне спрямування текстів. Окрім добре переданих побутових деталей, драматург змодельював комічні ситуації, що вражають читача непідробністю, щирою веселістю і простотою.

У підрозділі **3.1. «Сатира у драматургії Степана Васильченка (п'єса «Куди вітер віє»)»** проаналізовано художні особливості п'єси «Куди вітер віє», яка є вдалим результатом спроби драматурга дослідити проблему деформації національного характеру в умовах соціально-політичних змін. У творі зафіксовано зміну властивого Степану Васильченкові ліризму на динамічну патетику пізніших драматичних творів, перейнятих відчуттям переформатування довкілля. Деякі персонажі твору (родина Корецьких, офіцер Рошин-Демидов) мають типові занепадницькі риси: вони перебувають у стані душевного неспокою, гарячого бажання рішуче змінити своє життя, приглушеного міщанськими реаліями. У п'єсі затавровано неспроможність політичної, соціальної та родової самоідентифікації; водночас подано викривальну характеристику силам, що боролися між собою за володіння Україною.

В образі провідного персонажа драматург втілює загальні настрої частини чоловічого населення України 1918 р., представники якої, маючи «маску» юродивого або хворого, не могли відкрито заявити про соціополітичні вподобання, а також знайти мужність захищати близькі їм погляди зі зброєю в руках. У цьому разі художній прийом «маски» є визначальною рисою поезики твору, адже протагоніст не зняв її навіть наодинці з собою. Слід зауважити, що Степан Васильченко передав відчуття характеру дійової особи через її мову та вчинки, а соціально-політична сатира Степана Васильченка-драматурга продовжила традиції Т. Шевченка («Сон», «Кавказ», «Царі») І. Франка («Лис Микита», «Меморандум будяків», «Сідоглавому») та інших класиків української літератури.

У підрозділі **3.2. «Художнє новаторство п'єси «Листопад»: поєднання романтики й сатири»** охарактеризовано зображально-виражальні засоби п'єси «Листопад» (архів рукописів Степана Васильченка).

У центрі персоносфери твору перебувають представники двох поколінь – старшого та молодшого, стосунки між якими розкриваються на тлі колоритних картин старосвітського життя. Представників поколінь об'єднує органічна спадковість долі та характерів. Загалом постаті дітей і молоді у п'єсах Степана Васильченка спроектовані як діяльність молодого покоління, і уособлюють

здатність старших до самопізнання (студент Євмен, семінарист Валя, колишній матрос Федот, їхні ровесниці Галя і Маруся). Оскільки в суперечці молодості зі старістю обов'язково перемагає молоде покоління, то й розв'язується конфлікт легко і невимушено, у доброзичливо-гумористичних ситуаціях, і завершується компромісом. У драмі простежено наявність невід'ємної особливості творчого стилю Степана Васильченка – поєднання гумору і сатири з ліризмом. Утверджуючи позитивні риси в людині, великі духовні сили народу, митець долучився до розвитку людинознавчої тенденції в українській літературі перших десятиліть ХХ ст., адже він не обмежив власні можливості потенційними засобами, рішуче перенісши їх не тільки на сюжетні лінії, а й на всі компоненти твору. Драматург надав особливого значення динамічності дії, вдаючись до неї дедалі активніше і рішучіше, роблячи її сюжетно і психологічно вмотивованою.

Степана Васильченка-драматурга характеризує не тільки ліричний колорит, а й принципи розміщення у творі сюжетного матеріалу, сюжетно-композиційної побудови. Автор спрямував сюжет ламаною лінією, і «домислити» його практично неможливо: він неодмінно поверне інакше, ніж це може передбачити глядач, звиклий до певної сюжетної течії, з певним уявленням про подальший її напрям. Водночас у стані безперервної «несталості» перебуває і безпосередньо мелодика твору: мінор зненацька обривається мажорним акордом, радісний мотив несподівано переходить у журливий (фінальна сцена, в якій розкривається взаємодія «персонаж – пейзаж»: спостереження Євмена, Федота, Галі та бабуні за заходом сонця і картинами в небі). Відповідно змінюється і колорит твору, характеру чи сюжетної ситуації.

Ідейно-художній світ драматурга приваблює гармонійністю світовідчужання героїв, їхніми високими моральними критеріями стосовно життєвих явищ, інтелігентністю, тонким розумом, поетичністю, лагідністю, тактовністю – тими рисами народного характеру, які мають увійти першоосновою в духовний світ нашого сучасника й лишитися у спадок майбутнім поколінням. Це дає підстави сподіватися на тривале соціально-естетичне життя творів митця, що є найвищою оцінкою його таланту.

У **висновках** систематизовано й узагальнено результати дослідження. В роботі проведено комплексний аналіз стильових особливостей драматургії Степана Васильченка, з'ясовано її роль у літературному просторі перших десятиліть ХХ ст.

1. Прозова і драматична творчість Степана Васильченка органічно вписана у літературний процес перших десятиліть ХХ ст. У той час, коли більшість дослідницьких студій спрямовувалися на характеристику прозового доробку письменника, його драматургічна складова залишалася без належного

пошанування. Однак її систематизація й наукове осмислення має важливе значення для повноцінного і об'єктивного дослідження еволюції індивідуального стилю письменника загалом. Адже драматичні п'єси Степана Васильченка («Листопад», «На перші гулі», «Недоросток», «Чарівниця» та ін.) насамперед продовжили пісенність і ліризм тогочасної української драми. Свіжою є асоціативність художнього мислення письменника, барвиста, мелодійна, часто ритмічно організована мова творів, що посилює поетичність. Семантично вагоме слово, пластичність образів, романтичний пафос, ритмічність, музичність художньої фрази надають неповторності індивідуальному стилю Степана Васильченка.

2. Літературні критики першої половини ХХ ст., визначаючи основну стильову доміанту творів Степана Васильченка, не дійшли остаточної думки, зараховували його до реалістів (В. Коряк), символістів (Ф. Якубовський), романтиків (О. Дорошкевич), імпресіоністів (А. Шамрай) та ін. Розбіжності у трактуванні творчої манери письменника можна пояснити неоднозначними підходами до визначення особливостей індивідуального стилю митця. Творчість Степана Васильченка, зокрема драматичну, неможливо трактувати однозначно як доробок представника конкретного стильового напрямку, оскільки він оперував різними стильовими компонентами, керуючись потребою якомога повніше розкрити внутрішній світ людини, зображуючи через нього навколишній світ.

3. Для Степана Васильченка проблема традицій і новаторства не була надто гострою, оскільки він перманентно вдавався до пошуків новітньої форми. Наслідуючи кращі традиції української класичної прози середини ХІХ ст., він водночас наближався до «неореалістів». Його художній манері властиві витримка балансу між документальною достовірністю, філософсько-аналітичним заглибленням у дійсність і внутрішній світ персонажа та ліричною стихією, пріоритет промовистої деталі над розгорнутим реалістичним сюжетом, поглиблення психологізму, який перебуває у центрі уваги («До світла», «Зіля королевич» та ін.).

Не останню роль у поетиці драми Степана Васильченка відіграє використання соковитої народної мови. Драматична спадщина Степана Васильченка є своєрідним продовженням кращих традицій української соціально-побутової драми, у яку він ввів поетичне змалювання народного побуту. Неповторність індивідуального стилю автора зумовлена свіжою асоціативністю художнього мислення, барвистою, мелодійною, часто ритмічно організованою мовою творів, яка ще більше посилює поетичність.

4. Герої п'єс Степана Васильченка здатні самотійно утворювати «художній простір», у якому теплий фольклорний ліризм поєднується з чудовим знанням національно-народного побутового життя («На перші гулі»,

«Недоросток», «Чарівниця» та ін.). Характерокреаційній манері автора притаманне зображення людини головним чином під час душевного піднесення, коли виявляються її найкращі риси, безпосередність її вражень та переважно позитивних емоцій, що надає більшості п'єс Степана Васильченка життєстверджувального настрою. Окрім утілення такої манери моделювання героя, спостерігається введення до художнього тексту його оцінної позиції. Досконалість композиційних особливостей п'єс Степана Васильченка простежується в цілісності змісту і художньої форми творів, у групуванні персонажів за переконаннями, у модусі компоновання матеріалу та варіюванні ракурсів художнього зображення та ін.

Майстерність Степана Васильченка-драматурга передусім полягає у інтеграції різних стильових елементів до його індивідуального стилю. Художня манера митця передбачала інструментарій того чи іншого художнього напрямку саме заради якомога повнішого відображення зовнішніх подій крізь призму внутрішнього світу людини, беручи персонажів і теми для літератури з реального життя.

5. Степан Васильченко-драматург є продовжувачем шевченківських традицій міфотворення / міфоруїнування в українській літературі. У драматичних творах «Кармелюк», «Листопад», «Недоросток», «Чарівниця» йому вдалося на основі опрацювання українського міфопоетичного письма переосмислити роль традиційної української культури. Він сконструював національну картину світу в мініатюрі, звертаючись до народнопоетичних джерел, що сприяло зміцненню власної самобутності письменства, та закладаючи стійкі підвалини міфотворчості та ін.

6. Дослідження особливостей художнього мислення, специфіки індивідуального стилю Степана Васильченка-драматурга, домінуючих основних жанрових форм, образів, тем підтвердили вагомість внеску письменника у розвиток української літератури перших десятиліть ХХ ст. Поєднання традиційної основи з модерними естетичними пошуками збагатили його драматичні твори своєрідними стилістичними прийомами і засобами, реалізували нову тематику, позначилися на манері художнього викладу, а отже, визначили гідне місце митця в літературній ієрархії.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях:

1. Божук А. Дихотомія «сила – слабкість» у гендерному аспекті (на матеріалі драматичних творів Степана Васильченка) / А. Божук // Житомирські літературознавчі студії. – Вип. 7. – Житомир, 2013. – С. 184–191.
2. Божук А. Екзистенційна проблематика драматургії Степана Васильченка (на матеріалі творів «Чарівниця» та «Кармелюк») / А. Божук //

Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. – Бердянськ: БДПУ, 2013. – Вип. XXVII. – Ч. 3. – С. 173–183.

3. Божук А. Козацька Україна в драматургії Степана Васильченка: від ідеалізації до сатири / А. Божук // Вісник Запорізького національного університету: Філологічні науки. – Запоріжжя, 2012. – № 4. – С. 17–24.

4. Божук А. Концепт родини в драматургії Степана Васильченка (на матеріалі п'єси «Чарівниця») / А. Божук // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія : лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. наук. ст. – Бердянськ : БДПУ, 2012. – Вип. XXVI. – Ч. 1. – С. 131–142.

5. Божук А. Концепція гетерогенної відмінності у драматургії Степана Васильченка (на матеріалі п'єси «Недоросток») / А. Божук // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Вип. 188. Філологія. Літературознавство. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. – 2012. – Т. 200. – С. 11–15.

6. Божук А. Постать Т. Г. Шевченка у драматургії та новелістиці С. Васильченка / А. Божук // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь, 2011. – № 206. – С. 34–36.

7. Божук А. Соціально-політична сатира в українській драматургії періоду визвольних змагань 1917–1921 років (на матеріалі п'єси Степана Васильченка «Куди вітер віє») / А. Божук // Слово і час. – 2012. – № 10. – С. 89–96.

8. Божук А. Українсько-єврейські взаємини в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ ст. (на матеріалі творів Лесі Українки, Івана Франка та Степана Васильченка) / А. Божук // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь, 2012. – № 230. – С. 147–150.

9. Божук А. Художня інтерпретація образу «маленької людини» в українській драматургії кінця ХІХ – початку ХХ ст. (на матеріалі творів Лесі Українки та Степана Васильченка) / А. Божук // Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2012. – Т. 25 (64), № 4 (3). – С. 58–63.

10. Божук А. Конфлікт конкурентних ідентичностей у драматургії Степана Васильченка / А. Божук // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Вип. 60. – Ч. 2. – Львів, 2014. – С. 238–249.

11. Божук А. Українська національна ідентичність у драматургії Степана Васильченка / А. Божук // Слов'янський світ. – 2014. – Вип. 13. – С. 282–294.

12. Anton Bozhuk. The Historical Figure of National Avenger and its Artistic Interpretation in the Drama Karmeliuk by Stepan Vasyl'chenko / Spheres of Culture. – Vol. 2. – Lublin 2012. – P. 68–75.

Додаткові публікації:

1. Божук А. Авторський стиль драматургії Степана Васильченка в контексті тенденцій розвитку художнього мислення початку ХХ ст. / А. Божук // Матеріали ХІІІ наукової конференції професорсько-преподавального складу, аспірантів і студентів «Дні науки ТНУ імені В. І. Вернадського». – Симферополь : ДІАЙПІ, 2013. – С. 102–104.
2. Божук А. Поет очима драматурга й новеліста: вплив і бачення творчості Т. Г. Шевченка у творах С. Васильченка / А. Божук // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет» / Гуманітарні науки. Вип. 5. – Симферополь, 2011. – С. 115-121.
3. Божук А. Творчий шлях Степана Васильченка: від Шевченкового міфа України до власного сприйняття об'єктивної реальності / А. Божук // Матеріали ХІІ наукової конференції професорсько-преподавального складу, аспірантів і студентів «Дні науки ТНУ імені В. І. Вернадського». – Симферополь : ДІАЙПІ, 2012. – С. 102–104.

АНОТАЦІЇ

Божук А. О. Поетика драматургії Степана Васильченка. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2016.

У дисертації досліджено особливості поетики як відомих, так і архівних драматичних творів Степана Васильченка («Листопад», три редакції (одно-, три- та чотириактної) п'єси «Кармелюк») в контексті українського літературного процесу перших десятиліть ХХ ст. Визначено основні етапи еволюції жанрової специфіки драматургії письменника, розкрито основний ідейно-художній зміст драматичних творів автора, а також простежено взаємодію його художніх пошуків із розвитком сучасних йому літературних явищ.

Ракурс обсервації увиразнює тяжіння Степана Васильченка до синтезу традицій української класичної драматургії з новітніми стильовими тенденціями перших десятиліть ХХ ст. (витримка балансу між документальною достовірністю, філософсько-аналітичне заглиблення у дійсність і внутрішній світ персонажа та ліричною стихією, пріоритет промовистої деталі над розгорнутим реалістичним сюжетом, поглиблення психологізму, який перебуває у центрі уваги).

З'ясовано, що у драматичних творах йому вдалося на основі опрацювання українського міфопоетичного письма переосмислити роль традиційної української культури.

Ключові слова: драматургія, поетика, імпресіонізм, неоромантизм, неореалізм, синтез, ліризм, фольклор.

Божук А.А. – Поетика драматургії Степана Васильченко. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова. – Киев, 2016.

В диссертации исследованы особенности поэтики как известных, так и архивных драматических произведений Степана Васильченко в контексте украинского литературного процесса первых десятилетий XX в. Определены основные этапы эволюции жанровой специфики драматургии писателя, раскрыто основное идейно-художественное содержание драматических произведений автора, а также охарактеризовано взаимодействие его художественных особенностей с развитием современных литературных стилей. Впервые исследуются архивное произведение «Листопад», художественные особенности трех редакций (одно-, трех- и четырехактной) пьесы «Кармелюк». Раскрыт вопрос о соотношении в произведениях писателя художественного вымысла с фольклорными и историческими источниками, а также значение драматического наследия Степана Васильченко в украинской литературе первых десятилетий XX в.

Подчеркнуто, что с позиции стилевой доминанты драматические произведения Степана Васильченко невозможно однозначно отнести к тому или иному литературному направлению (реализм, символизм, романтизм и др.). Драматург последовательно утверждал средствами поэтизации самобытность украинского национального характера с целью пробуждения народного самосознания. Поэтика драматургии Степана Васильченко примечательна симбиозом импрессионизма, символизма, романтизма. Отмечается, что целостное осмысление и систематизация драматургии Степана Васильченко, исследования эволюции творческого процесса писателя с точки зрения художественной динамики обязательно должны происходить в контексте решения проблемы специфики переходных эпох в развитии литературы и искусства. Детальное изучение необходимо с учётом, что в творческом пространстве пограничья XIX–XX вв. происходили взаимопроникновения творчества разных периодов. К тому же, в теории и на практике были сформированы традиционные культурные ценности общенационального масштаба, а также устоявшиеся внутренние закономерности национального

литературного развития. Драматическое творчество Степана Васильченко как включает в себя традиции украинской классической литературы XIX в., так и воспринимается как принципиально новое художественное явление.

Ключевые слова: драматургия, поэтика, импрессионизм, неоромантизм, неореализм, синтез, лиризм, фольклор.

Bozhuk A. Stepan Vasyl'chenko's drama poetic. – Manuscript.

The thesis is for receiving the degree of Candidate of Science (Philology) in speciality 10.01.01 – Ukrainian Literature. National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2016.

In this thesis are researched features of poetics of Stepan Vasyl'chenko's dramatic famous and archived works (“Lystopad” (“Fall Of The Leaf”), “Karmelyuk” for one, three and four plays) in context of Ukrainian literary process of the 20th century first decades. Are identified main steps of genre specific evolution, revealed the main ideological and artistic content of writer's drama and traced the interaction of his artistic searches with the literary events development at his times.

Perspective of observation makes more expressive the attraction of Stepan Vasyl'chenko to the synthesis of Ukrainian classic drama tradition with newest style trends of 20th century first decades (balance sheet exposure of documentary authenticity, philosophical and analytical recess into reality and the inner world of the character and lyrical elements, priority of eloquent detail over the expanded realistic plot, deepening of psychology which is in the spotlight). It is found that he was able to rethink traditional Ukrainian folk culture based on the study of Ukrainian mythological and poetic writing in his dramatic works.

Key words: drama, poetics, impressionism, neoromantic, neorealism, synthesis, lyricism, folklore.